

NAGYKÖRÖSI POLGÁRMESTERI HIVATAL
2750 NAGYKÖRÖS, SZABADSÁG TÉR 5.

„Félremagyarázott és elhallgatott igazság! Egy aljas kor titkai”

Kuláküldözés

Készítette: **Potocska Lujza**

Horváth Mihály Gimnázium, Szentés

1945. május 8-án Németország elesésével Európában véget ért a második világháború. Magyarország 1945-1948 között mondhatni szabad volt, a Magyar Kommunista Párt (MKP) azonban megkezdte előkészületeit a hatalomátvételre. 1947 végén ún. kékcédulás választásokat tartottak, azaz a kommunisták kék szavazócédulát kaptak, ami lehetővé tette, hogy szavazókerületükön kívül, akár többszöri alkalommal is szavazhassanak. Ez a választási csalás sem volt elég ahhoz, hogy az MKP nyerje a választást, azonban 1948-ban a kommunistáknak sikerült átvenni a hatalmat, és a miniszterelnök Rákosi Mátyás lett. Később a két baloldali párt egybeolvadt, így jött létre a Magyar Dolgozók Pártja (MDP) melynek pártfőtitkára szintén Rákosi lett.

1948-ban a kommunista párt vezetése elfogadta az ún. Tájékoztató Iroda júniusi határozatát, és kampányt indított a kisbirtokok felszámolására, valamint a kollektivizálás megvalósítására. A kollektivizálást azonban nem a skandináv minta alapján, szövetkezeti formában képelték el, hanem az államilag irányított szovjet kolhozok szolgáltak követendő példaként. „Kuláklistánkat” állítottak össze, és az ezen szereplő „osztályellenségeket” birtokaik kolhozosítás céljaira történő felajánlásra kényszerítették. A parasztság ellen fogantatott intézkedések következtében nagy tömegek kényszerültek a mezőgazdaság elhagyására. 1953-ra a mezőgazdaságban dolgozó családok 2/3-ának sem kenyere, sem vetőmagja nem maradt, miután a kötelező beszolgáltatást teljesítették. Mindez azt eredményezte, hogy Magyarországon súlyos élelmiszer-ellátási nehézségek voltak, és hazánk, amely régebben Európa egyik legnagyobb gabonaexportőre volt, behozatalra kényszerült ebből a létfontosságú terményből. A diktatúra a társadalom egészét átszötte: a tudományos, kulturális, művészeti élet, az oktatás központi irányítás alá került, a tevékenységének a vezetés politikai céljait kellett szolgálnia.¹

A parasztok leggazdagabb rétege, a kulákság, a nagybirtokosok, tőkésék hatalomból való kiszorítása után a legfőbb ellenséggé lépett elő. A kulák ellenség volt, nem ellenfél, mint a megbuktatott kiscgazda párt legfőbb támasza, és ellenség volt, mint hagyományörző, az önállóságához végsőkig ragaszkodó, nehezen befolyásolható, nehezen ellenőrzés alá vonható társadalmi réteg. A kommunisták álláspontja szerint éles határvonalat kell húzni a kulák és a dolgozó paraszt között. A kulákellenes politikai kampány megindítására a jeladás Rákosi Mátyás kecskeméti beszéde volt. A pártállam gondoskodott a kulákok gazdasági létalapjának

¹ Pannon Enciklopédia, A magyarság kézikönyve, Urbis Könyvkiadó, Budapest 2005, 192. oldal

megszüntetéséről is. 1952-re szinte már egyetlen mezőgazdasági nagy gép sem maradt kuláktulajdonban. A magánvállalkozásokat, a kisüzemeket megszüntették. A kulákok házáat államosították. Eszközök, alkalmazottak és pénzzé tehető ingóságok nélkül küszködtek ezek az emberek az állam által előírt kötelezettségek előteremtéséért.²

A párt tartotta magát ígéretéhez. 1952-ben megindította a kulákok likvidálására irányuló programját. 1949-ben a Magyar Dolgozók Pártja úgy ítélte meg, hogy 1952-re megteremtődnek azok a politikai és gazdasági feltételek, melyek lehetővé teszik a kulákságnak, mint ellenséges társadalmi osztálynak a megsemmisítését.³

² Kávási Klára, Kuláklista, AGORA Könyv- és Lapkiadó, Budapest 1991., 24-25. oldal

³ Kávási Klára, Kuláklista, AGORA Könyv- és Lapkiadó, Budapest 1991., 61-62-64. oldal

Ilonka néni

1951.

Kuláknak nevezték azt, akinek 250 aranykorona értékénél nagyobb földjük volt. Nekünk 40 hold földünk volt. Mi is kulákok voltunk.

1951-ben vittek el bennünket: a férjemet, a négy éves kislányunkat, a szüleimet és engem. Debrecen közelében voltunk, Ebesen. A Szent Imre major akkor már állami gazdaság volt, ott szállásoltak el minket egy meszelt fabarakkban. Több ilyen barakk volt, egyben voltunk 103-an. A ruháink azok voltak, amiket magunkkal vittünk.

Ha egy házaspárról volt szó, akkor kaptak két ágyat és egy lavórt, ami a mosakodási lehetőség volt. Ha valaki egyedül volt, akkor ő egy ágyat és egy lavórt kapott. Egy barakkban egy sparhelt volt, ehhez sorba kellett állni, és úgy tudtunk főzni magunknak. Ételt tehát nem kaptunk, a férfiak fizetéséből tudtunk vásárolni egy keveset, azt a pénzt kellett beosztanunk, ugyanis a nők nem dolgoztak. Az én férjem traktoros volt. Abból, amit megtermeltünk, nekünk semmit nem adtak, ezért volt egy megbízott személy, a beszerző, aki mindig ment Debrecenbe, neki mindig mindenki elmondta, mire van szüksége és ez a beszerző megvásárolta, és elhozta a megrendelést, amit természetesen kifizettünk.

Egy év ott tartózkodás után, a nagymamám elvitte a kislányunkat magához, Kübekházára, mi pedig kaptunk egy üres telket és egy tanyát. A tanyát a férfiak lebontották és mikor végeztek este a munkával behordták a telekre, ahol fel tudtunk építeni egy kis házat, amiben volt egy szoba, konyha meg egy kamra. Nekünk, négyünknek (a szüleimnek, a férjemnek és nekem), ez volt a lakhelyünk.

1953.

Egy hónap alatt szépen fokozatosan elengedtek mindenkit, Nagy Imre miniszterelnök beszédének hatására.

Mi nem haza mentünk, hanem Makóra, ahol rokonaink voltak, ott laktunk. Ott született meg a kisfiunk.

Makón egy évig laktunk, mert visszakaptuk a kübekházi házunkat, és visszaköltöztünk. Üres falak fogadtak bennünket, valószínűleg azért mert a házunkat korábban egy szegényebb vagy egy újonnan betelepült család igényelte. Lehetett ugyanis olyat, hogy ezek az előbb említett családok különböző dolgokat (pl.: házat, földet, jószágot, eszközöket) igényelhettek. Ezt később ki kellett ugyan fizetni, de könnyebbséget okozott az igényelhetőség. Mi sok mindent visszakaptunk, leginkább a bútorokat, amiket a szomszédok őriztek meg, de vissza tudtunk vásárolni két lovat és egy kocsit az értéküknél olcsóbban.

Később Szegedre költöztünk, mert a gyermekeink is itt telepedtek le.

Feri bácsi a konvektor mellett ül, azt mondja, ő mindig fázik. Mesélni kezd.

1945 után, Kübekháza

Az ÁVÓ (Államvédelmi Hatóság) mindenkit figyelt. Ha több esze volt, mint Sutinénak, minden baj volt! Sutiné ugyanis analfabéta volt, de egyetemi végzettséggel rendelkezett.

Este volt, éjszaka. A kapu nyitva. A kutya hátul a helyén, megkötve, vagy a kennelbe zárva. Már aludtunk. Léptek zaja hallatszott: ellenőriztek minket. Nem nyitottam ki a szemem, nehogy meglássák, ébren vagyok. Nem szabadott ébren lenni, aludni kellett, tudni kellett aludni a hangos trappolásuk mellett. Figyeltek mindenkit, ellenőriztek.

Leginkább a svábokat, az értelmiséget, a kulákokat és a vallásosokat figyelték. Tarthattak tőlünk valamilyen oknál fogva. Ha templomba mentek az emberek, álltak az ajtóban és felírták ki ment be a misére imádkozni. Igazából bármilyen okból kifolyólag bement valaki a templomba, fel lett írva egy lapra a neve, családostul együtt.

A feszültséget érezni lehetett a levegőben. 1300 svábot vittek el Kübekházáról. Nem egy időben, hanem összességében ennyi embert telepítettek ki. Vonatra vagy teherautóra rakták őket és elhurcolták őket az otthonukból. A házaikat állami tulajdonba vették majd eladták, a jószágokat szintúgy, ahogy minden egyéb értéküket. Természetesen ez nem csak Kübekházán volt így. Az ország többi részéből is elhurcolták a német származásúakat. Volt, akinek köze nem volt a német nyelvhez, de a neve németes volt, ezért elvitték.

A vegyes házások és a szegényebbek maradtak, de ők sem sokáig.

A tataékat is elvitték. Őket Kübekházán feltették egy Csepel teherautóra és úgy vitték a szegedi állomásra. Amikor elvitték őket elvettek mindent. Nem csak tőlük, tőlünk is. A házat, a jószágot, mindent, amit el tudtak adni.

Számítottunk rá, hogy minket is elvisznek, mert mindenkit elvittek a faluból meg a környékről is. Anyukámat többször is elvitték gyűjtőtáborokba. Egyszer a vonaton leöntötte a lábát forrásban lévő olajjal, majdnem a csontig leégett a hús, az orosz katonák pedig ledobták a vonatról, ki a hóba. Egy férfi megtalálta, hívta az apukámat és így édesanyám hazajutott.

Nem voltunk mi olyan nagyon gazdagok, de jól éltünk, tisztességesen dolgozunk. Jóska bácsi, az egyik falubeli, nálunk dolgozott. Sokáig dolgozott ott, segített apukámnak meg a tatának. Apukám fizette is utána rendesen az ombit (nyugdíjbiztosítás), na meg aztán nálunk

*lakott a kisházban, amíg meg nem nőült. Nem ám az istállóban, hanem a kisházban!
Enni is velünk evett, szinte családtag volt.*

Volt, hogy jöttek fényes nappal és elvitték a lovakat. Nem érdekelte őket semmi.

Szerencsénk volt, hogy jó szomszédaink voltak, mert mikor elvittek minket, ők elvitték a házból a bútorokat, meg a fontosabb dolgokat és azok így megmaradtak.

Sokat kellett tanulnom. Délelőtt magyar iskolában voltam, délután pedig a német iskolában. Meg aztán segitettem is otthon. A mai napig beszélek németül, bár nem nagyon van kivel beszélgetnem ezen a nyelven, mióta anyukám meghalt. De azért elboldogulnék, ha kellene.

*Anyukám egyik rokonának megsúgták Makóról, hogy tűnjenek el. Nem is bántották őket!
A besúgók mindenhol ott voltak.*

Olyan volt, mint a vihar előtti csend.

1953. május 7.

1. ábra Öreglak felülnézeti képe.

Tízórai szünet volt a gimnáziumban. Szegeden tanultam. Sokszor fociztunk a szünetekben, aznap is. Véletlenül kirúgtam az ablakot a labdával, nem sokkal később jöttek értem. Két férfi jött, a vonathoz vittek. A szüleim pár perccel előtte értek oda. Feltettek bennünket a vonatra, és ahogy megálltunk mindig külön vágányra tereltek bennünket. Kaposvár volt az utolsó állomás ahol felszálltak, onnantól meg sem álltunk Öreglakig.

A kübekházi zsidókat eddig senki nem bántotta, a németek sem vitték el őket, de akkor az ávosok őket sem hagyták otthon. Okos emberek voltak ott. Orvosok, jogászok, ügyvédek. Az ÁVÓ legnagyobb ellensége a tudomány volt.

Valamikor délután érkeztünk meg Öreglakra. A Jankovich grófi birtokon volt a tábor. Volt ott 72 intézetis lány. Azért volt intézet, mert ezeknek a lányoknak a szüleit mind agyonlőtték. Egy csongrádi lány is volt közöttük, Hámori Mari, az ő családjának malomja volt, a szüleit agyonlőtték, a testvérét, az öccsét pedig valahova a Tiszántúlra vitték. Sokszor dolgoztunk együtt a táborban, igaz mindenki együtt dolgozott. 530-an voltunk a táborban, az intézetis lányokkal együtt.

A tábori körülmények nem voltak túl emberiek: szalmán aludtunk, takarónk, párnánk nem volt. A hidegben, voltak ám nagy hidegek, úgy melegedtünk, hogy egy ember beállt középre, aztán mentünk körbe-körbe, és aki az utolsó volt, abból lett az első. Játék is volt ez, milyen jól játszottunk így!

Naponta egyszer ettünk. Nem elég az? Én anyukám ételét is befaltam, pedig többet is kaptam, amiért fociztam. Mindig éhesek voltunk.

Egyforma ruhánk volt: mindenkinek sötétszürke kabát, nadrág sapka... Vékony volt nagyon, fáztunk benne, de milyen divatos volt akkor! Azóta mindig fázom, nyáron is!

Hát elmúlt.

1955.

Szép gazdaság volt ott Öreglakon. Magtermeléssel, állattartással foglalkoztunk leginkább. Sok kísérleti állat volt. Leginkább az angolok tenyésztettek ott lovakat, a hollandok pedig a disznókat. Milyen szépek voltak!

A mama a jószágoknál dolgozott. Képzeld el, hogy 155 centiméter és 132 kg volt mikor elvitték, dolgozott annyit, mint egy állat, nem érdekelte a világ. Azt mondta: „Az nem is asszony, aki nyolc tehenet nem fej meg, meg 100 disznót nem etet meg egy nap alatt!” És képzeld el, le nem fogyott! A tábor végében voltak ugyanis tajgai fűzfák. Azoknak olyan volt a termése, mint a meggy, csak szörnyű rossz íze volt! Azt ette anyukám, és le nem fogyott! Pedig mennyit kellett neki dolgozni, és sosem panaszkodott! Apukám bezzeg, szegény nagyon sovány volt.

A tata a gépekkel dolgozott, csak ő értett hozzá, otthon is volt nekünk mindenféle gépünk. Maga mellé vett, együtt még versenyeztünk is! Megnyertük az országos arató bajnokságot! Sok minden jobb lett. Addig sem éreztette velünk a vezetés, hogy internáltak vagyunk, de utána még azt is megengedték a tatának, hogy igyon egy pohár bort! Milyen nagy dolog volt az! Mellette én fociztam is, szerették ott a focit nagyon!

Volt ott egy bolt, nem nekünk, de lehetett egy kicsit sutyiban vásárolni. Kaptunk ugyanis egy nagyon csekélyke összeget a munkánkért, kevés volt nagyon, de egy két dolgot tudtunk venni.

Volt egy focicsapat, ott fociztunk, voltunk páran a táborban, akik szerettek focizni. Négy internálás volt a csapatban. Volt akkor a Népköztársasági kupa. Összesorsoltak minket Barccsal. Hát nem nyertünk, de jó volt nagyon! Losonczy Pali bácsi volt akkor a labdarúgó csapat elnöke, meg a TSZ elnök, és Barcson kaptunk egy ebédet. Valaki odasúghatta Pali bácsinak, hogy van itt négy internált és ezek éhesek. Jól laktunk, és képzeld... Kaptunk (a négy internált) papírba becsomagolva egy-egy darab fasírtot. Úgy bőgtünk akkor, a fejünket összetettük, bőgtünk, ahogy ember csak képes rá! De csak mi kaptunk, csak a négy internált! Biztos vagyok benne, hogy valaki mondta Pali bácsinak, mert utána még közénk is ült, beszélgettünk. Biztosan tudta, mert másképp nem adta volna, valaki csak mondta neki, hogy ezek éhes gyerekek! Egész életemben megmarad ez a momentum!

Később Sziklai Gyuri bácsi, tizenhétszeres magyar válogatott, lett az edző és szervezett egy Öreglak-Pest vagy Buda (már nem emlékszem pontosan) barátságos meccset.

Felmentünk a fővárosba. Azt a fogadtatást sosem felejttem el! Olyan barátságosak voltak! Olyan barátságosak, olyan kedvesek voltak, igaz ki is kaptunk, de nem ez a lényeg. Megmaradt bennem, látod, hogy olyan kedvesek voltak, a játékosok és a szurkolók is! Nem tudom miért, de nagyon barátságosak voltak, azt el nem tudom neked mondani, de nagyon jól esett. Nyomot hagyott az emberben, hogy nem úgy fogadtak bennünket, mint sok helyen, hogy „büdös kulákok”. Sokan mondták ezt, nem volt szabad a közelünkbe jönni. Pedig ugyanolyan emberek voltunk, mint ők! Ugyanúgy magyarok voltunk! Mert én magyar vagyok!

Mivel fociztam, megengedték, hogy haza látogassak, mikor elkéredzkedtem. Vonattal mentem. Halason nem szálltam le a vonatról, elfelejtettem, hát feljött értem két férfi és átkísértek a vonatomhoz. Aztán Szegednél is lekísértek, nem bántottak azok, csak kísértek. Szegedről aztán busszal mentem haza Kübekházára.

Meg akartam nézni a régi házunkat, ott lakott a TSZ elnök, hát bekopogtam. Otthon volt az elnök, beengedett, beszélgettünk, megnéztem a régi dolgokat. Barátságos volt, szép volt a birtok, csak az volt elhasználódva, lerombolódva, amit a TSZ használt.

Képzeld, mikor visszaértem Öreglakra, a táborba, mert vissza kellett mennem, a szüleim nem hitték el, hogy senki sem bántott!

Hát elmúlt.

1957. március 13.

Hazaengedtek bennünket, március 13-án már otthon voltunk. A jó magaviseletért fejenként 5000 forintot kaptunk. Milyen sok pénz volt az akkor! Anyukám másnapra, március 14-ére már vett is házat itthon, Kübekházán, 12000 forintért. Mivel a bútorokat a szomszédok megőrizték, így azt nem nagyon kellett vásárolni. Ahogy hazaértünk, apukám megtalálta a lehallgatót a padláson pakolás közben. Ott volt a poloska a padláson!

Nem szűnt meg a megfigyelés azzal, hogy felszámolták az internáló táborokat. Sokan meghaltak ott, nem bírták a kemény munkát. Az emberi élet nem ért annyit, mint egy hangya. Továbbra is figyeltek minket, kisebb intenzitással, de figyeltek minket. Köztünk is voltak a besúgók, még ismertem is azt, aki engem figyelt! Nem emlékszem már rá, de nem is ez a lényeges.

Később elvégeztem egy pár képzést és kalauzként kezdtem dolgozni a volánnál. 35 évig voltam kalauz.

Egyszer, az egyik kolléganőmmel éhesek voltunk, és bementünk a kenyérgyár boltjába. Csak annyit vettem észre, hogy egy nő van a nyakamban, ölel, csókol... Hát a Hámori Mari volt az! Nem is éltem én még olyat, megismert a Hámori Mari! Jaj, úgy bőgött örömeben, zokogott, alig győztem vigasztalni! De boldog volt!

Sok mindennel járt együtt, sok nyeléssel, sok örömmel.

Hát elmúlt.

2. ábra Feri bácsi a társaival, az öreglaki internálótáborban. Feri bácsi a hátul álló férfi.

Feri bácsi és Ilonka néni sorsát megváltoztatta ez a korszak, ez a változás azonban nem csak őket és családjaikat érintette, hanem sok ezer sorstársuk életét is. A Szovjetunió politikai hatása e téren is megmutatkozott. *„1953-ig folytak a kitelepítési munkálatok, '53 után már nem vittek el senkit. Mi voltunk az utolsók.”* – emlékszik vissza Kollár Feri bácsi.

1953 júniusában elkészült a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetőségének határozata a párt politikai irányvonalában és gyakorlati munkájában elkövetett hibákról s az ezek kijavításával kapcsolatos feladatokról: *„Súlyos hibák történtek a kulákság korlátozása terén is. A korlátozás politikáját gyakorlatilag mindinkább a felszámolás politikája váltotta fel. Ez kifejezésre jutott abban, hogy a kulákok összes földterülete az utóbbi öt év folyamán az eredetinek mintegy 30 százalékára zsugorodott. A kulákság korlátozásának és elszigetelésének politikáját folytatva, meg kell szüntetni a kulákok zaklatását. Ennek érdekében meg kell szüntetni a kuláklistát is. Az új begyűjtési rendszerben csökkenteni kell a kulákgazdaságok beadási kötelezettségét, s hasonlóképpen adózási terhelését is. Az ily módon, a tényleges teherbíró képességnek megfelelően megállapított kötelezettségek teljesítését azonban feltétlenül és maradéktalanul meg kell követelni.”*

Az agrártársadalom összetartó ereje a föld- és eszköztulajdonnal rendelkező gazdálkodó, aki települése közügyeiért is felelősséget vállal. A kulákok likvidálásával és a kollektivizálással a hatalom célja a települések hagyományos gazdasági, etnikai, közösségi és kulturális egyensúlyának megbontása volt. Ha a közösséget szétrombolják, akkor az összetartó erőt, a kovászt szüntetik meg, s ezután szinte bármit lehet az emberekkel tenni. Nagyon fontos volt, hogy vállalkozó szellem helyett bérmunkástudatot generáljanak. Megszüntessék az emberi tartást, a civil kurázsit. A magyar társadalom a terror ellenére sem tudott e céllal azonosulni, s szabadságigénye vezetett az 1956-os forradalomhoz.⁴

⁴ Hantó Zsuzsa: Kulákok, kitelepítések, 2013. évfolyam
http://www.rubicon.hu/magyar/oldalak/kulakok_kitelepitesek/

Felhasznált irodalom:

- Pannon enciklopédia- A magyarság kézikönyve, Urbis Könyvkiadó, Budapest 2005.
- Kávási Klára: Kuláklista, AGORA Könyv- és Lapkiadó, Budapest 1991.

Interjúalanyok:

- Kollár Ferenc, Kübekháza
- Babiloi Istvánné (szül.: Szirovicza Ilona), Szeged

Képek:

- 1. ábra: http://www.civertan.hu/legifoto/legifoto.php?page_level=470
- 2. ábra: Kollár Ferenc családi albuma